

ks. Jerzy Swędrowski

Akademia Katolicka w Warszawie

jswedrowski@diecezja.lowicz.pl

 <https://orcid.org/0000-0003-1386-8485>

Misyjne przeobrażenie Kościoła: tradycyjne i nowe funkcje parafii

 <https://doi.org/10.15633/ps.26206>

Ks. Jerzy Swędrowski (ur. 1972) – dr, prezbiter diecezji łowickiej, proboszcz parafii św. Wawrzyńca w Kutnie. Prowadzi wykłady z homiletyki w Wyższym Seminarium Duchownym w Łowiczu afiliowanym do Akademii Katolickiej w Warszawie; autor artykułów naukowych i publikacji homiletycznych.

Article history • Received: 4 Nov 2021 • Accepted: 21 Jan 2022 • Published: 30 Jun 2022
ISSN 1428-5673 (print) • **ISSN** 2391-6575 (online) • Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Abstrakt

Misyjne przeobrażenie Kościoła: tradycyjne i nowe funkcje parafii

Wchodząc na drogę wiary, jednoczymy się z Jezusem Chrystusem i pragniemy patrzeć za życie Jego oczyma. Wiara ma charakter eklezjalny, zgonie ze słowami św. Pawła „Teraz zaś już nie ja żyję, ale żyje we mnie Chrystus” (Ga 2, 20). W dynamice funkcjonowania Kościoła parafia jest miejscem bezpośredniego spotkania z Bogiem i z ludźmi. W niej duszpasterze podejmują się nieść słowo i sakramenty, a także budować wspólnotę. Miarą tego zaangażowania staje się dobro wspólne, które realizuje się w różnorodności. To także chrześcijański styl bycia duchownych i świeckich, przenika całą społeczność. Papież Franciszek postuluje konieczność misyjnego przeobrażenia wspólnot parafialnych. W jego wizji potrzeba dokonać głębokiej ewangelizacji, tego co jest dziedzictwem przeszłości i darem teraźniejszości. Parafia ma stawać się sanktuarium, w którym ludzie znajdują wiarę, sakramenty i w kulturze spotkania odkrywają wspólnotę.

Słowa kluczowe: parafia, misja, wspólnota, spotkanie, słowo Boże

Abstract

The Missionary Transformation of the Church: The Traditional and New Functions of the Parish

As we enter on the journey of faith we unite with Jesus Christ, and we desire to see life through His eyes. Faith is ecclesial in nature, according to St. Paul: “yet I live; no longer I, but Christ lives in me” (Gal 2, 20). In the dynamics of the Church, the parish is the place of a direct encounter with God and with people. Pastors in parishes preach the Word and administer the sacraments and thus build community. The measure of this commitment becomes the common good, which is realized in diversity. It is also the Christian way of life, both of the clergy and the laity, that permeates the entire community. Pope Francis has postulated the need for a missionary transformation of parish communities. In his vision, there is a need for a profound evangelization of what is the heritage of the past and the gift of the present. The parish is to become a sanctuary where people find faith, the sacraments and, in the culture of encounter, discover community.

Keywords: parish, mission, community, meeting, word of God

Sobór Watykański II w Konstytucji dogmatycznej o Kościele stwierdza:

Misterium Kościoła ujawnia się w jego założeniu. Pan Jezus bowiem zapoczątkował swój Kościół głosząc radosną nowinę, a mianowicie nadejście królestwa Bożego obiecane od wieków w Piśmie: „Czas się wypełnił i bliskie jest królestwo Boże” (Mk 1, 15; por. Mt 4, 17). [...] Dlatego Kościół wyposażony w dary swego Założyciela i wiernie zachowujący Jego przykazania miłości, pokory i wyrzeczenia, otrzymał posłannictwo głoszenia i krzewienia królestwa Chrystusa i Boga wśród wszystkich narodów i stanowi załączek oraz zaczątek tego królestwa na ziemi¹.

W instrukcji *Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła*, podejmując sugestie papieża Franciszka, stwierdzono, iż parafia pozostaje zasadniczą instytucją do spotkania i żywej relacji z Chrystusem oraz z braćmi i siostrami w wierze; jednocześnie istnieje pilna potrzeba zmierzenia się ze zmianami, które dokonują się w kulturze i życiu ludzi, aby z kreatywnością odkrywać nowe drogi².

Już po Soborze Watykańskim II podkreślono funkcje parafii, do których należy przepowiadanie słowa, świętowanie misterium, liturgię Kościoła, sprawowanie sakramentów, chrześcijański styl życia oraz posługę bliźnim³. W polskim duszpasterstwie przez dziesiątki lat opresyjnego systemu ateistycznego ujawniały się uzupełniające funkcje parafii, takie jak funkcja integracyjna, kulturalna, czy edukacyjna. Parafia jako miejsce wzrostu w wierze stoi wobec wyzwań tworzenia nowych wspólnot, które będą asymilować osoby odkrywające w sobie dar wiary. Ponieważ coraz więcej chrześcijan żyje w środowisku zsekularyzowanym, istnieje potrzeba tworzenia przestrzeni, gdzie wierzący i poszukujący znajdą odpowiedź na swoje pytania i zaspokoją potrzeby duchowe⁴.

1 Sobór Watykański II, *Lumen gentium*, 5.

2 Por. Kongregacja do spraw Duchowieństwa, *Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła*, [https://www.ekai.pl/dokumenty/instrukcja-nawrocenie-duszpasterskie-wspolnoty-parafialnej-w-sluzbie-misji-ewangelizacyjnej-kosciola/\(25.09.2021\)](https://www.ekai.pl/dokumenty/instrukcja-nawrocenie-duszpasterskie-wspolnoty-parafialnej-w-sluzbie-misji-ewangelizacyjnej-kosciola/(25.09.2021)).

3 Por. M. Olszewski, *Duszpasterstwo parafialne*, Białystok 2005, s. 148.

4 Por. R. Kamiński, *Parafia miejscem realizacji duszpasterstwa*, w: *Teologia pastoralna*, t. 2: *Teologia pastoralna szczegółowa*, red. R. Kamiński, Lublin 2002, s. 66–67.

1. Parafia wspólnotą spotkania

Jednym z pierwszych dokumentów, które papież Franciszek dał Kościołowi jest adhortacja apostołska *Evangelii gaudium*. Ojciec święty pisze w niej:

Marzę o wyborze misyjnym, zdolnym przemienić wszystko, aby zwyczajnie, style, rozkład zajęć, język i wszystkie struktury kościelne stały się odpowiednim kanałem bardziej do ewangelizowania dzisiejszego świata niż do zachowania stanu rzeczy. Reformę struktur wymagającą odnowy duszpasterskiej, można rozumieć jedynie w tym sensie; należy sprawić, by stały się one bardziej misyjne, by duszpasterstwo zwyczajnie we wszystkich swych formach rozszerzało swój zasięg i było bardziej otwarte, by doprowadziło zaangażowanych w nie ludzi do przyjęcia stałej postawy wyjścia i w ten sposób udzielało pozytywnej odpowiedzi ze strony tych wszystkich, którym Jezus ofiaruje swoją przyjaźń⁵.

Parafia jest miejscem bezpośredniego spotkania z Bogiem i z ludźmi. Duszpasterze podejmują się nieść słowo i sakramenty, a także budować wspólnotę. Miarą staje się dobro wspólne, które realizuje się w różnorodności. To także chrześcijański styl bycia duchownych i świeckich, przenika całą społeczność. Słusznie pojęta autonomia rzeczy ziemskich pozwala na współdziałanie w obszarach życia rodzinnego, gospodarczego, kulturalnego i społecznego⁶. W kontekście misyjnego przeobrażenia Kościoła jawi się nowa szansa, aby nie zatracić nic z dorobku przeszłości, a jednocześnie odkrywać szanse i wyzwania jawiące się w nowych okolicznościach.

20 lipca 2020 roku Kongregacja ds. Duchowieństwa opublikowała instrukcję *Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła*. W prezentacji Instrukcji Andrea Ripa – podsekretarz Kongregacji ds. Duchowieństwa – stwierdził:

W ostatnich dziesięcioleciach dokonały się znaczące zmiany społeczne i kulturowe, które spowodowały i wymusiły odnowę stylu duszpasterstwa realizowa-

⁵ Franciszek, *Evangelii gaudium*, 27.

⁶ Por. R. Kamiński, *Duszpasterstwo zwyczajne*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, Lublin 2006, s. 217.

nego we wspólnocie chrześcijańskiej, zarówno w odniesieniu do tych, którzy na ogół żyją zgodnie z wyznawaną wiarą i regularnie uczęszczają do parafii, jak i do tak zwanych „wierzących”, którzy nie praktykują lub praktykują rzadko, mało angażując się w życie Kościoła oraz w stosunku do tych, którzy z jakiegokolwiek powodu są dalecy od wiary w Chrystusa⁷.

Wskazując propozycje zmian i modyfikacji dotyczących stylu duszpasterstwa Ripa stwierdza, iż wspólnota parafialna dowartościowuje centralne miejsce osoby i zachęca do budowania „kultury spotkania”. Wreszcie autor przywołuje słowa wypowiedziane przez papież Franciszka do polskich biskupów w dniu 27 lipca 2016 roku, gdzie Następca św. Piotra uznaje parafię za dom Ludu Bożego i miejsce kreatywności oraz macierzyństwa⁸.

2. Posługa pasterska w parafii

W encyklice *Lumen fidei* papież Franciszek ukazuje perspektywę wiary chrześcijańskiej:

W wierze Chrystus nie jest tylko Tym, w którego wierzymy, najwyższym objawieniem miłości Bożej, ale także Tym, z którym się jednoczymy, aby móc wierzyć. Wiara nie tylko patrzy na Jezusa, ale patrzy z punktu widzenia Jezusa, Jego oczyma; jest uczestnictwem w Jego sposobie patrzenia. W wielu dziedzinach życia zawieramy innym osobom, znającym sprawy lepiej od nas. Mamy zaufanie do architekta, który buduje nasz dom, do farmaceuty, który daje nam lekarstwo, aby nas uzdrowić, do adwokata broniącego nas w sądzie. Potrzebujemy również kogoś, kto byłby wiarygodnym ekspertem w sprawach Boga. Jezus, Jego Syn, jawi się jako Ten, kto poucza o Bogu (por. J 1, 18)⁹.

7 A. Ripa, Prezentacja Instrukcji Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła. Prezentacja Instrukcji Kongregacji do spraw Duchowieństwa, „L'Osservatore Romano” wyd. pol. (2020) nr 9, s. 35, http://www.clerus.va/content/dam/clerus/Dox/Istruzione2020/Introduzione%20all%27Istruzione_PL.pdf (08.10.2021).

8 Por. A. Ripa, Prezentacja Instrukcji Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła, s. 36–37.

9 Franciszek, *Lumen fidei*, 18.

W tej samej encyklice papież wskazuje na eklezjalny wymiar wiary; mówi, że życie wiary jest życiem kościelnym, wiąże się to ze słowami św. Pawła „Teraz zaś już nie ja żyję, ale żyje we mnie Chrystus” (Ga 2, 20).

Jeżeli człowiek otworzył się na Miłość, jego egzystencja wykracza poza własne ramy. „Wierzący uczy się patrzeć na siebie samego – stwierdza papież Franciszek – biorąc za punkt wyjścia wyznawaną wiarę. Postać Chrystusa jest zwierciadłem, w którym odkrywa się własny obraz. A ponieważ Chrystus zawiera w sobie wszystkich wierzących, tworzących Jego ciało, chrześcijanin pojmuje siebie w tym ciele, w pierwotnej relacji do Chrystusa i do braci w wierze”¹⁰. Uczestnictwo w życiu Bożym powoduje, że człowiek otwiera się na innych. Papież wskazuje na konieczność odpowiedzi:

Ten, kto otworzył się na miłość Boga, usłyszał Jego głos i otrzymał Jego światło, nie może zatrzymać tego daru dla siebie. Skoro wiara jest słuchaniem i widzeniem, to przekazywana jest również jako słowo i światło¹¹.

Prezbiterzy mają do spełnienia szczególną rolę w budowaniu wspólnoty Ludu Bożego. Będąc powołani do formowania i prowadzenia „autentycznej wspólnoty chrześcijańskiej”, mają troszczyć się o to, aby doprowadzić wiernych do takiego ukształtowania ich życia, by było ono zgodne ze wskazaniami Ewangelii¹². Do dobrego wypełnienia tego zadania potrzeba ze strony duszpasterzy przede wszystkim postawy głębokiego zakorzenienia w tajemnicę Chrystusa, ale także gotowości do poszukiwania nowych sposobów głoszenia i dawania świadectwa Ewangelii. Według Jana Pawła II, należy wypracować „nowy styl życia duszpasterskiego”, wyrażający się w komunii z papieżem, biskupami i innymi kapłanami oraz we współpracy z laikiem, przy jednoczesnym poszanowaniu i rozwijaniu różnych ról, charyzmatów i posług we wspólnocie Kościoła¹³.

¹⁰ Franciszek, *Lumen fidei*, 22.

¹¹ Franciszek, *Lumen fidei*, 37.

¹² Zob. Sobór Watykański II, *Prezbiterorum ordinis*, 6. Por. J. Mariański, *Apostolstwo świeckich w Kościele*, w: *W dwudziestolecie Soboru Watykańskiego II*, red. J. Homerski, F. Szulc, Lublin 1987, s. 99.

¹³ Jan Paweł II, *Pastores dabo vobis*, 18.

Parafia jest miejscem bezpośredniego spotkania z Bogiem i z ludźmi. Duszpasterze podejmują się nieść słowo i sakramenty, a także budować wspólnotę. Miarą staje się dobro wspólne, które realizuje się w różnorodności. To także chrześcijański styl bycia duchownych i świeckich, przenika całą społeczność. Słusznie pojęta autonomia rzeczy ziemskich pozwala na współdziałanie w obszarach życia rodzinnego, gospodarczego, kulturalnego i społecznego¹⁴. Papież Franciszek w swoim nauczaniu promuje określenie „nawrócenie pastoralne”, co powiązane jest z dokumentem z V Ogólnej Konferencji Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów w Aparecida z maja 2007 roku. Proces nawrócenia pastoralnego wypływa już z sakramentu chrztu, na mocy którego chrześcijanin staje się uczniem-misjonarzem. W ten proces wpisuje się spotkanie z Jezusem Chrystusem, nawrócenie, bycie uczniem, komunია i misja¹⁵.

Wspólnoty parafialne pozwalają także lepiej poznać liturgię. Jej poszczególne sformułowania, nawet zaczerpnięte z Pisma Świętego mogą być dla wielu słuchaczy niejasne. Im bardziej pogłębiona religijność, tym słuchacze wykazują większe zainteresowanie tematyką związaną z wiarą. Jeśli jednak religijność zmienia się z ortodoksyjnej w kierunku selektywnego podejścia do spraw wiary, wzrasta zapotrzebowanie na budzenie nadziei i dodawanie otuchy¹⁶. Osoba Jezusa Chrystusa znajduje się w centrum nauczania, a kerygmat ujmuje szczególne związki Boga z życiem człowieka. Kerygmat jest bowiem głosem Chrystusa obecnego i działającego w historii ludzkości. W kerygmacie słowo Boże jest bezpośrednio skierowane ku człowiekowi. Działanie tego słowa sprawia, że to, co raz dokonało się w Jezusie Chrystusie dla naszego zbawienia, współcześnie realizuje się mocą Ducha Świętego w życiu wierzących. Jezus Chrystus jest: „mocą Bożą i mądrością Bożą” (1 Kor 1, 24), dlatego kerygmat nie jest oparty na sile słowa mówiącego, ale na wewnętrznej dynamice łaski Bożej, która ujawnia się w świadectwie życia autentycznie chrześcijańskiego. W świecie greckim „keryks” zo-

14 Por. R. Kamiński, *Duszpasterstwo zwyczajne*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, Lublin 2006, s. 217.

15 Por. T. Wielebski, *Nawrócenie pastoralne i duszpasterstwo misyjne parafii w Polsce*, „Teologia i Człowiek” 45 (2019) nr 1, s. 109.

16 J. Kołodziejczyk, *Religijność słuchaczy a ich oczekiwania wobec kazań*, w: *Słuchacz słowa*, red. W. Przychyna, Kraków 1998, s. 231.

bowiązany był do wiernego przekazania słów swojego pana. Wierność ta dotyczyła treści i formy. Wierność w płaszczyźnie treściowej polegała na tym, aby otrzymane słowa przekazać w całości, bez dokonywania w nich jakichkolwiek uzupełnień, czy skrótów. Natomiast wierność w płaszczyźnie formalnej dotyczyła samego sposobu przekazu posiadanych treści. Sposób ten określała instrukcja, którą posyłający dołączał do przekazywanej informacji. Jej celem było zabezpieczenie informacji przed sfałszowaniem ze strony wysłannika, który w tamtych czasach uchodził za człowieka godnego zaufania, ale nierzadko gadatliwego i skłonego do przesady¹⁷.

3. Rola świeckich

Miejszem wypełniania przez prezbiterów zadania formacji apostolskiej katolików świeckich jest niewątpliwie parafia, choć trzeba pamiętać, że duża część działalności formacyjnej dokonuje się również poza strukturami parafialnymi. Mimo że parafia nie jest instytucją z ustanowienia Bożego, lecz wytworem Kościoła historycznego i jako taka podlega przemianom, to jednak w duszpasterskiej działalności Kościoła zajmowała i zajmuje szczególne miejsce. W zależności od jej rozumienia, w historii Kościoła stawiano przed nią konkretne zadania i dla ich osiągnięcia opracowywano odpowiednie modele duszpasterstwa parafialnego¹⁸. Obecnie parafię definiuje się jako określoną wspólnotę wiernych, utworzoną na stały sposób w Kościele partykularnym. Opiekę nad parafią, z polecenia biskupa diecezjalnego, sprawuje proboszcz jako jej własny duszpasterz¹⁹.

Parafia ma istotną rolę do spełnienia w dziedzinie formacji wiernych, dokonywaną w Kościele i przez Kościół, gdyż jest ważną strukturą duszpasterską i miejscem, gdzie najczęściej człowiek, rodzina czy mała grupa religijna spotyka się z posłannictwem Kościoła. W parafii Kościół uka-

17 W. Przychyna, *Kaznodzieja jako herold*, w: *Sługa słowa*, red. W. Przychyna, Kraków 1997, s. 52.

18 Por. R. Kamiński, *Parafia wspólnotą i instytucją. Aspekt historyczny*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 32 (1985) z. 6, s. 15–25.

19 Zob. *Kodeks prawa kanonicznego*, Poznań 1984, kan. 515 § 1; zob. *Katechizm Kościoła katolickiego*, 2179, Poznań 1994; por. Jan Paweł II, *Christifideles laici*, 26.

zuje się jako wspólnota ludzi zjednoczonych mocą słowa Bożego, liturgii oraz braterskiej miłości. Poprzez parafię wierny może poznać, czym naprawdę jest Kościół i odnaleźć w nim właściwe sobie miejsce²⁰.

Papież Franciszek pragnie, tak patrzeć na świat, by zauważyć ludzi spragnionych wiary. Świat młodzieży i wszystkich grup społecznych stoi przed wyborem drogi; parafia ma tę drogę odkrywać. Kardynał Beniamino Stella, prefekt Kongregacji ds. Duchowieństwa, zwraca uwagę na konieczność podjęcia dynamiki wiary, aby porzucając przyzwyczajenia włączać się w życie wspólnot. Proboszcz ma iść ze swoimi współpracownikami; wychodzić na zewnątrz, aby odnajdować i zapraszać do wspólnoty wspólnot²¹. Papież Franciszek w *Evangelii gaudium* stwierdza:

Ewangelizatorzy z Duchem to ewangelizatorzy, którzy modlą się i pracują. Z punktu widzenia ewangelizacji nie służą im, ani mistyczne propozycje bez mocnego zaangażowania społecznego i misyjnego, ani przemówienia, czy działania społeczne i duszpasterskie bez duchowości przemieniającej serce²².

Jest to jasne wskazanie, aby otworzyć się na natchnienia Bożego Ducha, które nie jest subiektywnym odczuciem, ale odczytywaniem powinności we wspólnocie wierzących.

Postulat zaangażowania świeckich nie jest postulatem ku aktywności, ale ku świętości. Przecież specyficzne rozumienie świętości pokutowało przez długie okresy w życiu Kościoła; nawet współcześnie wielu widzi świętość jako zarezerwowaną dla nielicznych. Papież Franciszek w adhortacji *Gaudete et exultate* ukazuje powołanie do świętości w świecie współczesnym. Polemizuje z poglądem, iż świętość jest zarezerwowana dla duchownych; dla ludzi, którzy mogą porzucić codzienne obowiązki i poświęcić wiele czasu na modlitwę. Papież zachęca:

²⁰ R. Kamiński, *Parafia miejscem realizacji duszpasterstwa*, w: *Teologia pastoralna*, t. 2: *Teologia pastoralna szczegółowa*, s. 31.

²¹ Por. B. Stella, C. Colagrande, *W poszukiwaniu tych, którzy są daleko*, „L'Osservatore Romano” wyd. pol. (2020) nr 9, s. 37–38.

²² Franciszek, *Evangelii gaudium*, 262.

Pozwól, by łaska twego chrztu zaowocowała na drodze świętości. Pozwól, aby wszystko było otwarte na Boga i dlatego wybierz Jego, wybieraj Boga wciąż na nowo. Nie zniechęcaj się, ponieważ masz moc Ducha Świętego do tego, by świętość była możliwa²³.

Wydaje się, że to wskazanie jest bramą każdego zaangażowania w życie wspólnoty.

4. Parafia jak sanktuarium

W dynamice życia duchowego, które wpływa na budowanie wspólnoty wiary, ale także więzi społecznych, kulturalnych i narodowych szczególne miejsca zajmują sanktuaria. Są to miejsca znaczone publiczną czcią obrazu, czy figury Jezusa, Jego Matki Maryi, czy świętych. Tam przybywają wierni, aby poprzez sakrament pokuty i pojednania oraz Eucharystię korzystać z duchowych darów, które umożliwia obecność w tym konkretnym miejscu. Współcześnie miejsce sanktuarium odczytuje się przez analogię do biblijnego Namiotu Spotkania, gdzie Bóg wychodzi do człowieka z inicjatywą swojej łaski. Sanktuaria na mocy decyzji ordynariusza miejsca mogą być wyposażone w szczególne przywileje, które mają pobudzać i umacniać postawy autentycznych dzieł chrześcijańskich. Historia sanktuariów to także obraz związku miejsca, osób i wydarzeń, które mają pozytywny wpływ na teraźniejszość i są nadzieją na przyszłość. Kult sprawowany w sanktuarium wiedzie zawsze do Eucharystii, do realnej obecności Jezusa Chrystusa. On bowiem jest źródłem łaski, jedynym Pośrednikiem między Bogiem i ludźmi oraz z Jego łaski wzywamy orędownictwa świętych²⁴.

Wydaje się, że obecnie mamy do czynienia z gwałtownym wykorzeniem ludzi, co powoduje, że opieka duszpasterska, jedynie w granicach terytorialnych parafii jest niewystarczająca; problem dotyczy szczególnie młodego pokolenia. Po Synodzie o młodzieży papież Franciszek ogłosił adhortację *Christus vivit*, gdzie stwierdza:

²³ Franciszek, *Gaudete et exultate*, 15.

²⁴ Por. W. Pałęcki, *Sanktuarium*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 17, red. E. Gigilewicz, Lublin 2012, k. 1058–1059.

Na Synodzie przyznano, że „znaczna liczba ludzi młodych z różnych przyczyn niczego nie oczekuje od Kościoła, ponieważ nie uważa go za znaczący dla ich życia. Co więcej, niektórzy wyraźnie proszą o pozostawienie ich w spokoju, ponieważ odczuwają jego obecność jako uciążliwą, a nawet irytującą. Takie żądanie często nie rodzi się z bezkrytycznej i impulsywnej pogardy, ale ma też swoje korzenie w poważnych i godnych uszanowania przyczynach: skandalach seksualnych i ekonomicznych; nieprzygotowaniu kapłanów, którzy nie potrafią odpowiednio uchwycić wrażliwości młodych ludzi; braku staranności w przygotowaniu homilii i głoszeniu słowa Bożego; bierności przypisywanej ludziom młodym we wspólnocie chrześcijańskiej; trudnościom Kościoła w uzasadnianiu swojego stanowiska doktrynalnego i etycznego wobec współczesnego społeczeństwa”²⁵.

W autentycznym przekazie słowa Bożego objawia się wyjątkowa przestrzeń misyjności, kiedy ludzie niczego od Kościoła nie oczekują.

Na dzieło duchowe i materialne wspólnot parafialnych i sanktuariów, które często spełniają także funkcje parafii, wpływają wierni duchowni i świeccy. Siłą rzeczy proboszcz we wspólnocie parafialnej spełnia rolę szczególną; jest głosicielem słowa Bożego i sakramentów, ale także kształtuje charakter danej wspólnoty. W świetle prawa kanonicznego i refleksji teologicznej znaczenie kapłana w Kościele i w parafii jest podstawowe i niezastąpione, wypływa ono z faktu święceń i jurysdykcji udzielonej przez ordynariusza. Kapłan jest powołany do pełnienia funkcji liturgicznych, które są zarezerwowane jedynie przezbiterom. Ta szczególna posługa przekłada się również na jakość życia społecznego i jest oczekiwanym udziałem w twórczym budowaniu jedności²⁶. Proboszcz w imieniu biskupa sprawuje swój urząd, aby wypełnić zadanie nauczania, uświęcania i pasterzowania²⁷.

5. Nawrócenie i misja

U początku nowego wieku i nowego tysiąclecia Kościół nie przypadkiem staje wobec żywej obecności swojego Założyciela, czyli Jezusa Chrystusa-

²⁵ Franciszek, *Christus vivit*, 40.

²⁶ Por. R. Kamiński, *Przynależność do parafii katolickiej*, Lublin 1987, s. 255–256.

²⁷ Por. W. Pałęcki, *Proboszcz*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 16, red. E. Gigilewicz, Lublin 2012, k. 412–413.

sa. Papież Jan Paweł II niejako u kresu swego posługiwania pozostawia Kościołowi encyklikę *Ecclesia de Eucharistia*. W tym oficjalnym dokumencie zauważa:

Kościół rodzi się z tajemnicy paschalnej. Właśnie dlatego Eucharystia, która w najwyższym stopniu jest sakramentem tajemnicy paschalnej, stanowi centrum życia eklezjalnego. Dostrzegamy to już w pierwszych relacjach o życiu Kościoła, jakie znajdujemy w *Dziejach Apostolskich*: „Trwali oni w nauce Apostołów i we wspólnocie, w łamaniu chleba i w modlitwach”. „Łamanie chleba” oznacza właśnie Eucharystię. Po dwóch tysiącach lat nadal urzeczywistniamy ten pierwotny obraz Kościoła²⁸.

Obraz Kościoła widziany jest poprzez Eucharystię; poprzez trwanie w nauce apostołów i modlitwie. Widzimy tutaj podstawowy znak wspólnoty, która nie jest dla samej siebie, ale do wspólnego otwarcia na żywą obecność Jezusa Chrystusa. Eucharystia jest tym, co jednoczy i dynamizuje środowisko parafii, prowadząc do uformowania autentycznej wspólnoty ludzi wierzących²⁹.

Z odkrywania tajemnicy sakramentalnej, a szczególnie tajemnicy Eucharystii wynika misja ewangelizacji, która dokonuje się poprzez głoszenie, celebrację i życie w służbie głoszenia Dobrej Nowiny. Kościół jest widziany jako misterium, komunია i misja, co buduje dynamiczną rzeczywistość przenikania łaską ziemskich rzeczywistości, a przede wszystkim człowieka. Kościół jest skutecznym narzędziem zbawienia, w nim objawia się tajemnica dążenia do jedności z Bogiem i pomiędzy ludźmi³⁰. Dla odnowy parafii ważne jest ożywienie życia sakramentalnego parafii, zwłaszcza sprawowania Eucharystii. Jak podkreśla Jan Paweł II, wśród różnorodnych form działalności parafii celebracja dnia Pańskiego połączona z Eucharystią ma największy wpływ formacyjny na wspólnotę parafialną, wychowując jej członków w wierze i miłości³¹.

28 Jan Paweł II, *Ecclesia de Eucharistia*, 3.

29 Por. L. Balter, *Rola liturgii w życiu wspólnoty parafialnej*, w: *W służbie Ludowi Bożemu*, red. B. Bejze, Poznań-Warszawa 1973, s. 386–391.

30 Por. A. F. Dziuba, *Perspektywy i wyzwania chrześcijaństwa*, Pelplin 2014, s. 30–31.

31 Por. Jan Paweł II, *Dies Domini*, 35.

Wobec traktowania religijności jako jedynie wymiaru kulturowego nie można przechodzić obojętnie. Należy jednak szukać wspólnych punktów, które staną się perspektywą współpracy. Papież Franciszek w encyklice *Laudato si'* pisze o zasadzie dobra wspólnego. Z tą zasadą wiąże się ludzka ekologia, która jawi się jako suma warunków pozwalających osobom i grupom społecznym osiągać coraz lepsze warunki życia. Dobro wspólne jest nakierowaniem na poszanowanie osoby ludzkiej, co pozwala na jej integralny rozwój. Z tym wiąże się dążenie do dobrobytu i bezpieczeństwa socjalnego osób i grup społecznych, a przede wszystkim rodziny. Takie działanie pozwala na zaprowadzanie stabilności i ładu, co staje się promocją dobra wspólnego³².

Papieże przełomu dwudziestego i dwudziestego pierwszego wieku wskazują Kościołowi ewangelizację, jako odpowiedź na znaki czasu i wypełnienie misyjnego orędzia Jezusa Chrystusa. W duszpasterstwie należy określić cel i nadać mu misyjny styl, dzięki którym ewangeliczne orędzie dotrze do wszystkich bez wyjątku. We współczesnym kryzysie wspólnot potrzeba szczególnej wierności Ewangelii, która pozwala ukazać istotne elementy prawdy, co ukaże autentyczne przepowiadanie moralne. Zasadniczy dynamizm ewangelizacyjny dokonuje się w parafii. Papież Franciszek ukazuje parafię jako „dom pośród domów”, co jest odczytaniem logiki wcielenia Jezusa Chrystusa żywego, obecnego i działającego we wspólnocie ludzkiej. Wobec mobilności ludzi każda parafia winna stawać się swoistym sanktuarium, gdzie w imię Jezusa Chrystusa dokonuje się integrująca sztuka spotkania. To spotkanie zawiera wymiar eklezjalny i jest miejscem wzajemnego wspomagania. Duszpasterze, na pierwszym miejscu, niosą dar kerygmatycznego przepowiadania i sakramentów. Oni także animują dynamikę otwierania się na różne wspólnoty parafialne i pojedyncze osoby dla budowania i umacniania Ludu Bożego pielgrzymującego przez historię.

W Instrukcji *Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła* zwrócono uwagę na fundamentalne znaczenie słowa Bożego, które wewnętrzną mocą dokonuje nawrócenia serc. Ono jest pokarmem świadków Ewangelii w różnych okolicznościach życia; zatem kapłani posługujący w parafii są szczególnie

³² Por. Franciszek, *Laudato si'*, 156–158.

zobowiązani do troski w służbie słowu Bożemu³³. Powinnością kaznodziei musi pozostawać kompetencja dotycząca myśli przewodniej przekazywanego słowa. Na pierwszym miejscu przekaz powinien być ugruntowany co do treści, a jednocześnie nie można pomijać wymiaru komunikacyjnego. Poza głoszoną treścią należy zwrócić uwagę na sprawę rzeczowości i zrozumiałości. Owa rzeczowość jest podawaniem argumentów i informacji, które włączają słuchacza w refleksję Kościoła nad osobą Zbawiciela. Zrozumiałość mowy jest wypełnieniem naszej ludzkiej powinności we współdziałaniu z łaską Bożą. Prostota głoszenia pomaga w odkryciu sedna sprawy; nie jest ona upraszczaniem, ale stosowaniem adekwatnych i zrozumiałych sformułowań. Tylko wypowiedzi uporządkowane, to znaczy takie, które cechują się zewnętrzną przejrzystością pomagają słuchaczowi budować spójne wnioski. Kolejnym i także koniecznym postulatem w głoszeniu słowa jest zwięzłość i dobitność, co obroni przed rozmywaniem prawdy, a co za tym idzie do podejmowania konkretnych postaw³⁴.

Kaznodzieja najpierw patrzy na Jezusa i słucha Jego głosu, a ze słuchania wypływają postawy naśladowania Mistrza. Ta postawa cechuje całe życie, które ma być naznaczone służbą wobec Ludu Bożego. Kapłan przyjmuje wraz ze święceniami urząd prorocki, to znaczy na wzór Chrystusa ma być dla innych „jako ten, który służy” (Łk 22, 27). Rozumienie tej służby nie oznacza rezygnacji z odważnego głoszenia prawdy, ale wprost przeciwnie; jest aktywnym głoszeniem orędzia zbawienia. W głoszeniu wszystko ma wypływać ze służby i miłości, co zakłada czyste intencje. Styl Jezusowej posługi słowa ma stawać się stylem każdego kaznodziei. Wielkie słowa o miłości są skuteczne jedynie wtedy, kiedy nie mają nic wspólnego z pozorami aktorskich popisów, ale płyną z osobistego przekonania³⁵.

Homilia jest aktem eklezjalnym, dokonuje się ona w kontekście liturgii Kościoła i zawsze niesie w sobie jedność z Magisterium Kościoła. To bowiem dzieło, które dokonuje się wewnątrz wspólnoty wierzących.

³³ Por. Kongregacja do spraw Duchowieństwa, *Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła*, 21.

³⁴ Por. K. Müller, *Homiletyka na trudne czasy*, Kraków 2003, s. 315–316.

³⁵ Por. T. Lewandowski, *Etos kaznodziei*, w: *Sługa słowa*, red. W. Przyczyna, Kraków 1997, s. 224–225.

Homilia nie jest wyizolowanym przykładem interpretacji biblijnej, bądź akademickim ćwiczeniem. Jest to orędzie, które wiedzie od wiary szafarza, który głosi w imieniu Chrystusa i Kościoła, do wiary wspólnoty zgromadzonej na słuchanie i uwielbienie Boga. Homilia zakłada szacunek dla słuchacza, dlatego powinna być dobrze przygotowana i spójna. Niedzielna homilia jest świętym aktem eklezjalnym mającym prowadzić od słowa Pisma Świętego do tajemnicy Eucharystii i w ten sposób karmić wiarę każdego wierzącego, budować i umacniać Ciało Chrystusa, którym jest Kościół³⁶.

Kaznodzieja jest posłany przez Kościół. U podstaw tego posłania znajdują się sakramenty: chrztu, bierzmowania i kapłaństwa, które upoważniają do głoszenia słowa Bożego w ramach sprawowanej liturgii (por. KPK, kan. 768 § 1). Formalnie potwierdza to misja kanoniczna, czyli upoważnienie do przepowiadania, dające udział w misji prorockiej, powierzonej przez Chrystusa Apostołom. Jest to gwarancja i potwierdzenie, że nikt nie może uzurpować sobie władzy dysponowania słowem Bożym³⁷. Zwrócił na to uwagę papież Paweł VI w *Evangelii nuntiandi*, stwierdzając: „dzieło ewangelizacji nie jest niczym aktem osobistym i samotnym, ale całkowicie kościelnym. Dlatego, kiedy choćby najpopularniejszy kaznodzieja, katechista, czy duszpasterz, w jak najbardziej odległym kraju, głosi Ewangelię, gromadzi swą małą wspólnotę, udziela sakramentów, choćby był sam wykonuje akt Kościoła, a jego dzieło zapewne łączy się z działalnością ewangelizacyjną całego Kościoła. Stąd wniosek, że działa on nie na podstawie misji samowolnie uzurpowanej ani na mocy osobistej inspiracji, ale w łączności z posłannictwem Kościoła oraz w jego imieniu” (60).

Podsumowanie

Ksiądz Armando Matteo, podsekretarz Kongregacji Nauki Wiary, mówi w jednym z wywiadów, iż papież Franciszek ukazuje obraz Kościoła, jako wazonu, w którym przechowuje się maść i cenną wonność Ewangelii. Trzeba odkryć na nowo drogi skutecznego głoszenia, aby rozróżnić to,

³⁶ Por. H. Sławiński, *Homilia niedzielna*, Kraków 2015, s. 68.

³⁷ Por. W. Przyczyna, *Kaznodzieja jako herold*, w: *Stuga słowa*, red. W. Przyczyna, Kraków 1997, s. 56–57.

co jest duszpasterstwem i istotą chrześcijaństwa. Postuluje odwagę odkrywania nowego stylu pracy, który pozwoli na nowo odkryć doświadczenie życia z wiary³⁸. W te nowe potrzeby należy wpisać rzeczywistość, o której mówi Kongregacja ds. Duchowieństwa w Instrukcji z 4 sierpnia 2002 roku: „Sakramentalne upodobnienie do Jezusa Chrystusa dyktuje kapłanowi nowy model dążenia do świętości z racji powierzonej mu posługi, która jest święta ze swej natury. Nie oznacza to, że świętość, do jakiej wezwani są kapłani, ma być subiektywnie większa od świętości, do której z racji chrztu zostają powołani wszyscy chrześcijanie. Świętość jest zawsze taka sama, choć wyraża się różnorako, ale kapłan winien do niej dążyć z nowego motywu, by odpowiedzieć na łaskę, która go ukształtowała, aby uobecniał osobę Chrystusa, Głowy i Pasterza, aby był żywym narzędziem w dokonywaniu dzieła zbawienia”³⁹.

Obraz Kościoła, w którym przekazuje się „maść i cenną wonność Ewangelii” jest obrazem życia ludzi, którzy Dobrą Nowinę odkrywają i cenią; ale to także obraz tych, którzy tej nowiny nie znają. W Instrukcji Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła stwierdzono: „duszpasterstwo całościowe, oprócz odpowiedzialnej koordynacji działań duszpasterskich i struktur zdolnych do wzajemnej współpracy między sobą, wymaga zaangażowania wszystkich ochrzczonych. Papież Franciszek zauważa, że kiedy mówimy o «ludzie», nie należy przez to rozumieć struktur społeczeństwa i Kościoła, ale raczej ogół osób, które nie podążają jako jednostki, lecz jako tkanka wspólnoty wszystkich i dla wszystkich”⁴⁰. Można zatem wnioskować, iż dawne i nowe funkcje parafii należy traktować komplementarnie; wydaje się, że papieskie wyzwanie misyjne jest narzędziem do odkrycia mocy we wspólnocie wierzących i podjęcia dzieła głoszenia tym, którzy czekają.

38 Por. *Potrzebna jest gruntowna zmiana metod głoszenia Ewangelii*, rozmowa Piotra Dziubaka z ks. Armando Matteo, <https://kair.ekai.pl/depesza/607694/show?style=print> (08.10.2021).

39 Kongregacja do spraw Duchowieństwa, *Kapłan, pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej*, Poznań 2002, s. 18–19.

40 Kongregacja do spraw Duchowieństwa, *Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła*, 25.

Bibliografia

- Balter L., Rola liturgii w życiu wspólnoty parafialnej, w: *W służbie Ludowi Bożemu*, red. B. Bejze, Poznań–Warszawa 1973, s. 386–398.
- Dziuba A. F., *Perspektywy i wyzwania chrześcijaństwa*, Pelplin 2014.
- Franciszek, *Christus vivit*.
- Franciszek, *Evangelii gaudium*.
- Franciszek, *Gaudete et exultate*.
- Franciszek, *Laudato si'*.
- Jan Paweł II, *Dies Domini*.
- Jan Paweł II, *Ecclesia de Eucharistia*.
- Jan Paweł II, *Pastores dabo vobis*.
- Kamiński R., *Duszpasterstwo zwyczajne*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, Lublin 2006, s. 217–220.
- Kamiński R., *Parafia miejscem realizacji duszpasterstwa*, w: *Teologia pastoralna*, t. 2: *Teologia pastoralna szczegółowa*, red. R. Kamiński, Lublin 2002, s. 11–108.
- Kamiński R., *Parafia wspólnotą i instytucją. Aspekt historyczny*, „*Roczniki Teologiczno-Kanoniczne*” 32 (1985) z. 6, s. 15–35.
- Kamiński R., *Przynależność do parafii katolickiej*, Lublin 1987.
- Kołodziejczyk J., *Religijność słuchaczy, a ich oczekiwania wobec kazań*, w: *Słuchacz słowa*, red. W. Przyczyna, Kraków 1998, s. 219–242.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Kapłan, pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej*, Poznań 2002.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła*, <https://www.ekai.pl/dokumenty/instrukcja-nawrocenie-duszpasterskie-wspolnoty-parafialnej-w-sluzbie-misji-ewangelizacyjnej-kosciola/> (25.09.2021).
- Lewandowski T., *Etos kaznodziei*, w: *Sługa słowa*, red. W. Przyczyna, Kraków 1997, s. 214–229.
- Mariański J., *Apostolstwo świeckich w Kościele*, w: *W dwudziestolecie Soboru Watykańskiego II*, red. J. Homerski, F. Szulc, Lublin 1987, s. 95–111.
- Müller K., *Homiletyka na trudne czasy*, Kraków 2003.
- Olszewski M., *Duszpasterstwo parafialne*, Białystok 2005.
- Pałęcki W., *Proboszcz*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 16, red. E. Gigilewicz, Lublin 2012, k. 412–413.

- Pałęcki W., *Sanktuarium*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 17, red. E. Gigilewicz, Lublin 2012, k. 1058–1059.
- Potrzebna jest gruntowna zmiana metod głoszenia Ewangelii, rozmowa Piotra Dziubaka z ks. Armando Matteo, <https://kair.ekai.pl/depesza/607694/show?style=print> (08.10.2021).
- Przyczyna W., *Kaznodzieja jako herold*, w: *Sługa słowa*, red. W. Przyczyna, Kraków 1997, s. 51–63.
- Ripa A., *Prezentacja Instrukcji Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła. Prezentacja Instrukcji Kongregacji ds. Duchowieństwa*, „L'Osservatore Romano” wyd. pol. (2020) nr 9, s. 35–37.
- Sławiński H., *Homilia niedzielna*, Kraków 2015.
- Stella B., Colagrande C., *W poszukiwaniu tych, którzy są daleko*, „L'Osservatore Romano” wyd. pol. (2020) nr 9, s. 37–38.
- Sobór Watykański II, *Lumen gentium*.
- Sobór Watykański II, *Presbiterorum ordinis*.
- Wielebski T., *Nawrócenie pastoralne i duszpasterstwo misyjne parafii w Polsce*, „Teologia i Człowiek” 45 (2019) nr 1, s. 105–119.